

ПАРАДОКСАЛЬНІСТЬ В СИСТЕМІ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Грубінко В.В.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: v.grubinko@gmail.com

Парадóкс (від грец. *παράδοξος* — незвичайний, неймовірний, дивний): порізно істинне твердження чи група тверджень, яке призводить до суперечності або ігнорує інтуїцію; формальнологічна суперечність, яка полягає в тому, що в процесі доведення створюються умови для одночасного доказу істинності і хибності певного висловлювання, причому доведення істинності цього висловлювання неодмінно веде до визнання його хибності і навпаки; несподіване явище, яке не відповідає звичайним науковим уявленням; думка, що разюче розходиться з усталеними поглядами, начебто суперечить здоровому глуздові, хоч насправді може й не бути хибною.

Предмет педагогічного діагностування: результати навчання у вигляді оцінки знань (академічні досягнення); результати навчання і виховання у вигляді соціальних, емоційних, моральних якостей особистості і груп; результати педагогічного процесу у вигляді психологічних якостей особистості. Іншими словами, діагностуванню, тобто встановленню і вивченню, підлягають рівень знань, ступені соціального і психічного розвитку, що відповідає трьом функціям освітнього процесу: навчальній, виховній та розвиваючій.

Деякі характерні риси традиційної системи оцінювання:
1. Принцип оцінювання — оцінка виступає не як спосіб виявлення недопрацювань студента, а спосіб покарання (“покаральний” принцип оцінювання“). 2. Суть процесу оцінювання — оцінюються знання, конкретніше — ступінь засвоєння знань (в % незалежно від шкали оцінювання: 5 бальної, 12 бальної чи 100 бальної). Проте надзвичайно швидким є процес синтезу нових знань та технологій. Ідеї і технології

Підготовка майбутніх учителів до реалізації інтегрованого підходу в освітній галузі

трансформуються у часі швидше, ніж покоління людей. Обсяг змістової інформації збільшується дуже швидко, а тому частка засвоєного матеріалу з часом зменшується. Освітні технології — оцінювання здійснюється однотипно (консервативно) незалежно від типів і методів навчання, способів організації навчальної діяльності. порушується принцип: «Технологію оцінювання визначає технологія навчання». 3. Взаємодія «викладач – студент». Суб'єктивність оцінювання. Відсутність реального рейтингування навчальних досягнень студента щодо групового рейтингу.

Три підходи (моделі) аналізу якості освітнього процесу:

Підхід з точки зору змісту. Головним є те: «Що викладається», зміст, закріплений у навчальному плані (навчальній програмі). Результат визначається набором можливостей (здатності) студента до засвоєння знань, які можуть бути реалізовані на аудиторних заняттях і в позааудиторний час.

Підхід з точки зору процесу навчання. У цьому випадку головними питаннями є: «Що відбувається під час навчання? Як студенти вчаться? Що насправді вони засвоюють з того, що викладається?». Аналізу підлягають «реальні» явища і процеси, що відбуваються, коли студенти разом з викладачем здійснюють пізнавальну діяльність на заняттях.

Підхід з точки зору результатів. Такий підхід спрямовує на формування набору компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень та ін.), якими оволоділи студенти.

Однак, система діяльності студента інтегральна, має навчальну, навчально-дослідницьку, науково-дослідницьку та сервісну функцію. Навчальні досягнення за змістом та здобутими компетенціями змінюються від суто знаннєвих до практично-діяльнісних і прогностичних та евристичних.

Отже, нинішня парадигма освіти спрямована на те, що не особистість студента в цілому є об'єктом навчання, а його показники. Проте, якість майбутнього фахівця розпочинається з самої особистості, розвитку її духовних та творчих можливостей. Роль навчання зводиться до забезпечення становлення такої особистості, яка здатна створити якісні зміни в сфері своєї професійної діяльності. Звідси, людина, яка навчається,

Підготовка майбутніх учителів до реалізації інтегрованого підходу в освітній галузі

охоплюється внутрішнім зворотним зв'язком, який дає можливість тому, хто вчиться, самостійно підвищити рівень навчання, а тому, хто вчить, — розглядати студента як об'єкт і суб'єкт управління. При цьому дієвість та ефективність впливу викладача на продуктивність діяльності студента значною мірою залежить від однієї з умов реального управління — обов'язкового та якісного зворотного зв'язку. Під зворотним зв'язком при цьому розуміють інформаційний процес, при здійсненні якого управляюча система отримує повідомлення, наскільки вихідний сигнал керованої системи (реальний результат її діяльності) збігається із запланованим результатом (метою, що була перед нею поставлена). Наявність такої інформації дозволяє чітко оцінювати рівень засвоєння навчального матеріалу, формування професійних умінь та навичок (компетенцій), визначати зміст і напрям подальшої навчальної діяльності студента.

У зв'язку з цим поширення отримали три основних технології визначення рівня досягнень особистості у навчально-виховному процесі:

1. Критеріально-орієнтований — дозволяє визначити, наскільки особистість досягла заданого рівня знань, умінь та навичок. Цей рівень визначається як обов'язковий результат навчання (освітній стандарт). Результат вимірювань показує, чи відповідає рівень навчальних досягнень конкретної особи певним соціально-культурним нормам, вимогам стандарту освіти тощо. Рівень досягнень конкретної особи не залежить від того, яких результатів досягли інші. У ході реалізації такого підходу результати можуть інтерпретуватись двома способами. У першому випадку робиться висновок про те, засвоєно, чи не засвоєно матеріал, що перевіряється (досягнуто стандарт, чи ні). У другому випадку визначається рівень або частка засвоєння відповідного матеріалу (на якому рівні засвоєно стандарт або яка частка від усіх вимог стандарту засвоєна).

2. Нормативно-орієнтований — орієнтований на певні статистичні норми, що визначаються для певної сукупності осіб. Рівень навчальних досягнень особистості інтерпретується залежно від досягнень усієї сукупності осіб (вище чи нижче усередненого показника — норми). У ході проведення таких

Підготовка майбутніх учителів до реалізації інтегрованого підходу в освітній галузі

вимірювань відбувається рейтингування. Незалежно від того, яка шкала використовується, здійснені вимірювання не дають повної інформації щодо досягнення тих чи інших цілей навчання.

3. Орієнтований на індивідуальні норми конкретної особи, на реальний рівень її навчальних досягнень у даний момент часу. Результатом вимірювань у цьому випадку є темп засвоєння та обсяг засвоєного матеріалу.

Якщо розглянути світову практику оцінювання рівня навчальних досягнень особистості, то можна зробити висновок, що основною тенденцією нині стало введення освітніх стандартів. Під ними у різних країнах розуміють досягнення певної мети навчання, або засвоєння певного змісту навчальної дисципліни, чи досягнення певного рівня підготовки. Такі стандарти пов'язані з системою оцінювання, яка ґрунтується на очікуваних і запланованих навчальних досягненнях особистості. В окремих країнах стандарти досягнень розглядаються як обов'язковий мінімальний рівень, у інших — система оцінювання спрямована на вимоги до результатів навчання з орієнтацією на критеріальний підхід до оцінки. В другому випадку оцінюються досягнення особистості відповідно до окремих вимог стандарту на різних рівнях.

Отже, можна зробити висновок про існування двох підходів до оцінювання навчальних досягнень особистості: 1. Оцінювання мінімального рівня навчальних досягнень (мінімально необхідної компетентності). Під час реалізації такого підходу оцінюються не навчальні досягнення взагалі, а компетентність особистості у контексті прийняття рішення про подальший її шлях. Вираз «мінімальна компетентність» означає, що оцінюється не конкретний рівень навчальних досягнень, а достатній і необхідний для певної подальшої діяльності. 2. Навчальні досягнення поділяють на кілька рівнів компетентності (компетенції). Кожному рівню відповідає конкретний рівень досягнень: вищому — вищий рівень досягнень. Однак будь-який вищий рівень компетенції обов'язково повинен містити досягнення усіх нижчих рівнів. Кінцевим результатом освіти є здатність особистості здійснювати систему функцій в процесі діяльності. Готовність і спроможність фахівця до такої діяльності

Підготовка майбутніх учителів до реалізації інтегрованого підходу в освітній галузі

якраз визначається системою компетенцій випускника закладу вищої освіти, що включає не тільки традиційно визначені стандартами освіти знання, уміння та навички, але і формування ціннісно-мотиваційних ставлень та проектування на їх основі особистісно- та суспільнозначимої діяльності.

На їх основі виокремлюємо параметри можливої конкретної моделі оцінювання якості підготовки фахівця:

- оцінка оволодіння обсягом знань, умінь і навичок, передбачених нормативними документами (освітні стандарти, навчальні плани, програми);

- оцінка оволодіння інноваційними технологіями навчання з обов'язковим залученням дослідницьких, імітаційних та діяльнісних елементів;

- оцінка цілісності і глибини кваліфікаційного удосконалення в умовах зростання інформаційного потоку;

- оцінка формування ключових компетенцій, що забезпечують відповідність рівня фахівця потребам ринку праці;

- оцінка розвитку аксіологічних орієнтирів у майбутнього фахівця;

- оцінка реалізації мотивуючих чинників у формуванні самосвідомості і потреби розширення світогляду;

- оцінка становлення раціоналістичного мислення, рефлексивності;

- оцінка сформованості соціально-особистісної орієнтації, набуття спроможності, уміння співвідносити власні потреби, інтереси із суспільним устроєм, конкурентноздатності;

- оцінка розуміння необхідності здорового способу життя (духовного і фізичного) і успішного застосування в житті здобутих компетентностей і їх подальшого удосконалення;

- оцінка здатності до здійснення інноваційної політики з боку студента (відновлення і введення нових змістових і діяльнісних компонентів у самоосвіту, інформаційних засобів, вироблення навичок моделювання процесів).

Література

1. Грубінко В. В. Формування дослідницьких вмінь школярів і студентів на основі теорії біологічних систем / В. В. Грубінко // Наук. записки.

**Підготовка майбутніх учителів до реалізації
інтегрованого підходу в освітній галузі**

- Терноп. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка. – 2011. – № 5. – С. 151–158.
2. Виконання курсових та магістерських робіт студентами спеціальностей 014.05 Середня освіта (Біологія), 091 Біологія, 014.06 Середня освіта (Хімія), 102 Хімія: навч.-метод. посібник. / Грубінко В. В., Пида С. В., Степанюк А. В. та ін.]; за ред. А. В. Степанюк.– Тернопіль: Вектор, 2017. – 84 с.
 3. *Грубінко В.* Реалізація дослідницького підходу в неперервній біологічній освіті / Грубінко В., Романишина Л. // Науковий вісник Чернівецького університету. Сер. Педагогіка і психологія. – 2011. – Вип. 57. – С. 37–44.

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «ФІЗІОЛОГІЯ РОСЛИН» ПРИ
ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014.05.
СЕРЕДНЯ ОСВІТА (БІОЛОГІЯ)**

Пида С.В., Москалюк Н.В., Конончук О.Б.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: pyda@chem-bio.com.ua

Сучасна система реформування вищої освіти ставить завдання неухильно вдосконалювати форми і методи навчання, максимально наближувати його організацію до сучасних вимог, дати кожному студентові якісну й ефективну освіту. Пріоритетними напрямками державної політики у розвитку вищої освіти є особистісна орієнтація, постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту і форм, запровадження освітніх інноваційних технологій, інтеграція вітчизняної освіти до європейського та світового освітніх просторів. Це, в свою чергу, потребує модернізації вищої школи, а головне — підвищення системних знань студентів, в тому числі питань, які торкаються взаємозв'язку людини з природою і суспільством. Одним з найбільш дієвих засобів даного напрямку може служити біологічна освіта, оскільки вона дозволяє вирішувати не тільки екологічні проблеми, але і досліджувати протиріччя, які